

rağmen dizleri üzerinde çarpışmaya devam ettiği ve düşman atlarının ayağı altında ezilerek şehid düştüğü kaydedilmektedir. Ancak Yemâme'de bu şekilde şehid düşen sahâbinin onun kardeşi Zeyd b. Ezver olduğu bazı kaynaklarda zikredilmektedir. Taberî ise Dirâr'ın Hîre, Kâdisiye, Yermük, Şam ve Halep'in fethinde bulunduktan sonra 18 (639) yılında vefat ettiğini söylemekte, İbnü'l-Esîr gibi bazı tarihçiler de bu görüşü benimsemektedir. Dirâr b. Ezver'in mezarı Vâdilürdün'de Gûrûlbilevne bölgesindeki Dirâr köyünde küçük bir mescidin içinde bulunmaktadır.

Dirâr'ın Câhiliye devrinden itibaren ünü atı Muhabber'in sırtında çeşitli savaşlarda yiğitlikler gösterdiği ve katıldığı her savaş için bir şiir söylediği rivayet edilmekte, hayatına yer veren eserlerde şiirlerinden örnekler bulunmaktadır. Kendisi gibi cesur ve şair olan kız kardeşi Havle bint Ezver de Şam ve Mısır gibi ülkelerin fethinde bulunmuş ve bu savaşlar için şiirler söylemiştir.

Dirâr b. Ezver Hz. Peygamber'den iki hadis rivayet etmiştir. Bunlardan biri, Resûl-i Ekrem'in huzurunda kasidesini okuduğu zaman Hz. Peygamber'in ona iyi bir alışveriş yaptığını söylemesi, diğeri de Hz. Peygamber'e hediye olarak sunduğu süt devesini onun emriyle sağarken kendisine Resûl-i Ekrem'in, "Memeyi büsbütün kurutma!" diye ihtarda bulunmasıdır (*Müsned*, IV, 76, 311, 322, 339; *Dârimî*, "Eđâhî", 25).

BİBLİYOGRAFYA :

Müsned, IV, 76, 311, 322, 339; *Dârimî*, "Eđâhî", 25; *Taberânî*, *el-Mu'cemül-kebir* (nşr. Hamdi Abdülmecid es-Selefi), Bağdad 1978-83, VIII, 294-297; *Hâkim*, *el-Müstedrek*, II, 63; III, 237-238, 620; *İbn Sa'd*, *et-Tabakât*, VI, 39; *Halife b. Hayyât*, *et-Tabakât* (Zekkâr), I, 79, 286; *Buhârî*, *et-Târîhu'l-kebir*, IV, 338-339; *Belâzûrî*, *Fütûh* (Fayda), s. 143, 351, 370; *Taberî*, *Târîh* (Ebü'l-Fazl), bk. İndeks; *İbn Hazm*, *Cevâmi'u's-sîre*, s. 313; *İbn Abdülber*, *el-İstî'âb*, II, 211-212; *İbnü'l-Esîr*, *Üsdü'l-gâbe*, III, 52-53, 513; a.m.f., *el-Kâmil*, II, 343, 358, 367, 390, 392, 413, 429; *İbn Hallikân*, *Vefeyât*, VI, 14; *İbn Seyyidünnâs*, *Minehu'l-midah* (nşr. İffet Visâl Hamza), Dimaşk 1407/1987, s. 132-133; *Safedî*, *el-Vâfî*, XVI, 362-363; *İbn Kesîr*, *el-Bidâye*, bk. İndeks; *İbn Hudeyde*, *el-Mişbâhu'l-muğî ft küttâbi'n-nebi* (nşr. Muhammed Azîmüddîn), Beyrut 1405/1985, s. 217-220; *İbn Hacer*, *el-İşâbe* (Bicâvî), III, 481-483; IV, 386; *Sezgin*, *GAS*, II, 227-228; *Abdulâzîz er-Rifâi*, *Dirâr b. el-Ezver*, *Cidde* 1398/1978; *Zuhûr Ahmed Ezher*, "Dirâr b. el-Ezver el-Esedî", *UDMI*, XII, 303-305.

NEVZAT ÂŞIK

DIRÂR b. HATTÂB

(ضرار بن الخطاب)

Dirâr b. Hattâb b. Mirdâs el-Kureşî
(ö. 12/633 [?])

Şair sahâbî.

Babası Hattâb, Kureyş kabilesinin bir kolu olan Benî Fîhr'in reisiydi. Kendisi de Kureyş'in en iyi şairi ve cengâveri sayılırdı. İslâmiyet'ten önce meydana gelen Ficâr Savaşı'nda Benî Fîhr'in bayraktarlığını yapmıştı. Uhud, Hendek gibi muharebelerde müslümanlara karşı savaştı. Hendek Gazvesi'nde müslümanlar tarafından açılan hendeğin üzerinden atıyla atlayıp geçen dört kişiden biri de o idi. Mekke fethinde müslüman oldu.

Hâlid b. Velîd'in kardeşi Hişâm b. Velîd Devs kabilesinden birini öldürmüş, Dirâr bu kabileye gittiğinde Devsliler ona hücum ederek öldürülen adamın intikamını almak istemişlerdi. Zor durumda kalan Dirâr, Ümmü Cemîl adlı bir kadının evine sığınarak hayatını kurtarabilmişti. Bu olay üzerine "Ümmü Cemîl'den bile vefalı" sözleriyle şöhrete kavuşan kadın, hayatını kurtardığı Dirâr b. Hattâb'ın Hz. Ömer'in (Ömer b. Hattâb) kardeşi olduğunu zannederek Medine'ye gitmişti. Hz. Ömer, "Ben onun sadece din kardeşiyim. Kendisi gazidir. Onu nasıl himaye ettiğini biliyoruz" diyerek Ümmü Cemîl'e yardımında bulunmuştu.

Kureyş'in en iyi şairi sayılan Dirâr'ın şiirlerinden 100 kadar beyit, çoğu İbn Hişâm'ın *es-Sîre*'sinde olmak üzere günümüze kadar gelmiştir. Hz. Ömer devrinde Hassân b. Sâbit'le karşılıklı şiir söyledikleri ve Hz. Ömer'in onun şiirlerinden hoşlandığı rivayet edilmektedir. Şairliği yanında nüktedan bir kişiliğe sahip olduğu da anlaşılmaktadır. İslâmiyet'i kabul etmeden önce müslümanlarla yaptıkları savaşlardan bahisle Hz. Ebû Bekir'e "Biz Kureyş'e sizden faydalı olduk, çünkü biz onları cennete gönderdik, siz ise cehenneme" dediği bilinmektedir.

Hadis rivayet edip etmediği kesin olarak bilinmeyen Dirâr'ın Yemâme'de şehid düştüğü kabul edilmektedir. Ancak bu görüşü benimsemeyen Hatîb el-Bağdâdî onun Medâin fethine katıldığını ve Dimaşk'ta yaşadığını söylemekte, fakat ne zaman öldüğünü zikretmemektedir. İbnü'l-Esîr ise bir taraftan 12'de (633) şehid olduğunu söylerken diğer taraftan 18 (639) yılına kadar çeşitli Irak şehirle-

rinin fethinde bulunduğunu kaydetmek suretiyle çelişkiye düşmektedir.

BİBLİYOGRAFYA :

İbn Hişâm, *es-Sîre*, II, 410-415, 450-451; *İbn Sa'd*, *et-Tabakât*, V, 454; *Cümaîrî*, *Fuhalü's-şu'arâ*, I, 233, 243-244, 250-253; *Taberî*, *Târîh* (Ebü'l-Fazl), II, 360-361, 369, 573-574; *Ebû'l-Ferec el-İsfahânî*, *el-Eğâni*, IV, 140-141; *İbn Abdülber*, *el-İstî'âb*, II, 209-210; *Hatîb*, *Târîhu Bağdâd*, I, 200; *İbnü'l-Esîr*, *el-Kâmil*, II, 181, 390, 392, 418, 482, 508, 525, 530, 555; *İbn Seyyidünnâs*, *Minehu'l-midah* (nşr. İffet Visâl Hamza), Dimaşk 1407/1987, s. 132-135; *İbn Hacer*, *el-İşâbe* (Bicâvî), III, 483-485; *Ali Fehmi Câbic*, *Hüsnü's-sahâbe*, İstanbul 1324, I, 30-35; *Mehmed Zihni*, *Meşâhîrü'n-nisâ*, İstanbul 1294, I, 57; *Blachère*, *Târîhu'l-edeb*, s. 341; *Sezgin*, *GAS*, II, 281-282; "Dirâr b. al-Khattâb", *El²* (Fr.), II, 326.

M. YAŞAR KANDEMİR

DIRÂRİYYE

(الضرارية)

Mu'tezile âlimlerinden

Dirâr b. Amr'ın

(ö. 200/815 [?])

görüşlerini benimseyenlere
verilen ad

(bk. DIRÂR b. AMR).

DIRGÂM b. ÂMİR

(ضرغام بن عامر)

Fârisü'l-müslimîn Ebü'l-Eşbâl Dırgâm

b. Âmir b. Sevvar el-Lahmî

(ö. 559/1164)

Fâtımî veziri, kumandan.

Hîre Lahmî hükümdarları ailesindedir. Kaynaklarda ilk defa 548 (1153) yılı olayları anlatılırken adı geçen Dırgâm, aralarında Üsâme b. Münkız'ın da yer aldığı, müstakbel vezir Abbâs kumandasında Askalân'daki garnizonu Kahire'ye getirmek üzere görevlendirilen birlikte bulunuyordu.

Son büyük Fâtımî veziri olan Talâi' b. Rüzîk "Berkıyye" adıyla bir askerî sınıf meydana getirdi ve başına yakın adamlarından Emîr Dırgâm'ı kumandan tayin etti. Dırgâm aynı zamanda Talâi'in oğlu Rüzîk'in binicilik ve atıcılık hocasıydı. Bu alandaki maharetinden dolayı Talâi' tarafından kendisine "Fârisü'l-müslimîn" lakabı verilmişti. Dırgâm'ın kumandasında Muharrem 553'te (Şubat 1158) Kudüs Haçlı Krallığı'na karşı gönderilen 4000 kişilik bir ordu, 15 Safer 553 tarihinde (18 Mart 1158) Filistin'de Haçlılar'a karşı zafer kazandı. Ertesi yıl vezirin oğlu Rüzîk ile beraber, Yukarı Mısır'da isyan eden Behrâm'a karşı gönderildiler